

ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ่อแสน จังหวัดพังงา
Potential for Community-Based Tourism Management of Tambon Bo Saen, Phangnga
Province

นิติพงษ์ หน่น้ำ¹ และชิตชนก อนันตมงคลกุล^{2*}

¹สาขาวิชาการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

²สาขาวิชาการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

*corresponding author e-mail: chidchanok.a@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ่อแสน อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้นำชุมชน นักธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและบริการ รวมถึงพนักงานการท่องเที่ยวและบริการท้องถิ่นจังหวัดพังงา จำนวน 10 คน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา พบว่า พื้นที่ตำบลบ่อแสนมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 3 ด้าน คือ 1) ศักยภาพด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยว พบทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะลูกเหมาเป็นจุดเด่นของตำบลบ่อแสน ทำให้สามารถพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ศักยภาพด้านวิถีชีวิต ชุมชนบ่อแสนเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมมุสลิมที่เด่นชัดและเป็นเอกลักษณ์ การอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมยังคงมีปรากฏ และ 3) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ พบว่า มีการทำงานอย่างเป็นระบบของวิสาหกิจชุมชน และมีการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวและชุมชน อย่างไรก็ตาม พบว่าชุมชนควรเร่งสร้างศักยภาพด้านบุคลากร โดยเฉพาะผู้ที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษ รวมถึงสร้างมัคคุเทศก์ชุมชนที่สามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีมาตรฐาน

คำสำคัญ : การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว จังหวัดพังงา

Abstract

This research is to explore the tourism management potential of Bo Saen subdistrict, Thap Put district, Phang Nga province. A qualitative research methodology was applied. The focus group interviews were conducted with 10 key stakeholders, comprising community leaders, tourism related business owners and employees. Iterative content analyses found three aspects of potentials of Bo Saen CBT management. Potential of its travel resources is the first aspect. Natural resources and unique culture were the highlights of Bo Saen community, especially *Nao*, enabling the development of tourism activities in line with the conservation of natural resources, environment, and cultural preservation. The second aspect found refers to way of life, Bo Saen community is a community with a distinct and unique Muslim culture. Traditional cultural preservation still exists. The final aspect concerns management-related skills. The systematic work of community enterprises was evident, and cooperation with government agencies was also addressed. However, a lack of potential was found regarding personnel, especially those who can communicate in English. Additionally, there is a need to produce community tour guides.

keywords : Community-based tourism, Tourism management potential, Phang Nga

บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์และมีมาตรฐานก่อให้เกิดการเรียนรู้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบที่นำไปสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ท้องถิ่น และคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีหลักการในการทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน 10 หลักการ ประกอบด้วย (1) ชุมชนเป็นเจ้าของ (2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ (3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง (4) ยกย่องคุณภาพชีวิต (5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น (7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม (8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น และ (10) การกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2559)

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นหัวข้อที่ได้มีการศึกษากันอย่างแพร่หลายในประเทศไทย ชิดชนก อนันตมงคลกุลและนิติพงษ์ หน่น้ำ (2565) ทำการทบทวนวรรณกรรมด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นระบบ พบประเด็นหลักของการศึกษาวิจัย ส่วนใหญ่ทำการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวของพื้นที่ต่าง ๆ (เพ็ญศรี ฉิรินัง, 2565; ณีภูษพัชร มณีโรจน์, 2560; ทศนาวัลย์ ตันติเอกรัตน์ และชฎาวรรณ ศิริจารุกุล, 2565) ซึ่งวรรณกรรมดังกล่าวได้ค้นพบศักยภาพด้านต่าง ๆ ในบริบทของพื้นที่ที่ทำการศึกษารวมถึงศักยภาพด้านทรัพยากร ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และด้านบุคลากร เป็นต้น เช่น เพ็ญศรี ฉิรินัง (2565) ได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตลาดน้ำแห่งหนึ่ง พบศักยภาพด้านทรัพยากร เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และอัตลักษณ์วิถีท้องถิ่น เดินทางสะดวก อย่างไรก็ตาม พบประเด็นปัญหาด้านศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและด้านทรัพยากรบุคคล นั่นคือ ควรมีจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ และต้องมีการบริหารจัดการขยะ นอกจากนี้ ต้องมีพัฒนาบุคลากรสำหรับการท่องเที่ยว และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการศึกษาในบริบทของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงาเป็นบริบทของการศึกษา จังหวัดพังงาเป็นเมืองหลักด้านการท่องเที่ยว ดังเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดพังงาที่ว่า “จังหวัดพังงาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกษตรกรรมยั่งยืน สังคมแห่งการเรียนรู้ สู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ เมืองแห่งความสุข” ซึ่งจังหวัดพังงาเป็นสถานที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม เทศกาลงานประเพณีที่สำคัญเพื่อการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ จากแผนพัฒนาจังหวัดพังงามีเป้าหมายในการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว โดยเน้นการสร้างจุดขาย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานสากล การประชาสัมพันธ์ และการกระตุ้นตลาดการท่องเที่ยวในเชิงรุก รวมถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและวิถีชีวิตบนอัตลักษณ์ของชุมชน โดยมุ่งให้ชุมชนที่มีศักยภาพในจังหวัดพังงาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษรูปแบบอื่น ๆ (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดพังงา, 2562)

ชุมชนตำบลบ่อแสนเป็นชุมชนเล็กๆที่ตั้งอยู่ในอำเภอทับปุด จังหวัดพังงา ประชากรร้อยละ 80 นับถือศาสนาอิสลาม (องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแสน, 2561) ทำให้มีศักยภาพในการเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศมุสลิมในภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะชาวดูอาร์เบย์และคาซัคสถาน ซึ่งเป็นตลาดมุสลิมที่มีศักยภาพของการท่องเที่ยวอันดามันภายหลังสถานการณ์โรคระบาด ในขณะที่ตลาดนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศภูมิภาคอาเซียนเอง โดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน ซึ่งอยู่กลุ่มประเทศอาเซียนตอนล่างที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ยังปรากฏสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังประเทศไทยก่อนสถานการณ์ของโรคระบาดโควิด-19 ปีพ.ศ. 2563 ที่พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย เดินทางเข้ามา

ในประเทศไทยเป็นอันดับ 2 รองจากนักท่องเที่ยวจากประเทศจีน และส่วนใหญ่จะเดินทางมาทางชายแดน โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเดินทางท่องเที่ยวถึงจังหวัดกระบี่ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้ ทำให้พื้นที่ตำบลบ่อแสนซึ่งเป็นชุมชนมุสลิมมีศักยภาพสูงในการรองรับนักท่องเที่ยวตลาดมุสลิมที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับชาวมุสลิม ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกชุมชนตำบลบ่อแสน อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา ซึ่งมาทำการศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของพื้นที่ดังกล่าวสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นแนวทางเพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เป็นอย่างดี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือน มิถุนายน - ธันวาคม 2565 ในพื้นที่ตำบลบ่อแสน อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ่อแสน โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้นำชุมชน นักธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและบริการ รวมถึงพนักงานการท่องเที่ยวและบริการท้องถิ่นจังหวัดพังงา จำนวน 10 คน เพื่อเข้าร่วมในกระบวนการเก็บข้อมูลวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การสนทนากลุ่มย่อยเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อยจำนวนสองครั้ง ใช้เวลาครั้งละสองชั่วโมงโดยประมาณ รวบรวมบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาด้วยการจดบันทึก อัดเทปการสนทนา (ทั้งนี้ได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล) โดยประเด็นหลักในการประชุมกลุ่มย่อย คือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการสะท้อนแนวคิดของผู้ให้ข้อมูลภายหลังการประชุมกลุ่มย่อย โดยข้อคำถามที่ใช้ในการประชุมกลุ่มย่อยได้รับการตรวจสอบด้านภาษาและความตรงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการท่องเที่ยวจำนวน 3 คนก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยการวิเคราะห์ความหมายและจัดกลุ่มของข้อมูล โดยผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการตรวจสอบสามเส้าทั้งสิ้นสามด้านซึ่งครอบคลุมด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย และด้านทฤษฎี จากนั้นผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปของศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา พบว่า ที่ประชุมกลุ่มย่อยได้นำเสนอศักยภาพ จุดเด่นและข้อควรพัฒนาของตำบลบ่อแสน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ดังกล่าว ด้านจุดเด่นของพื้นที่ พบว่า ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มีความโดดเด่น โดยผู้ให้ข้อมูลเกือบทุกคนพูดถึงต้นเหมา ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์พิเศษที่มีเฉพาะในชุมชนนี้เท่านั้น ตัวอย่างเช่น “เมื่อก่อนนี่ถึงเรา พวกเขามักจะคิดถึงลูกเหมา” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1) นอกจากนี้ “เรามีชื่อเสียงในด้านลูกเหมา หรือพื้นที่อื่นเรียกว่าลูกชก เมื่อเร็ว ๆ นี้เราใช้ลูกเหมาเป็นส่วนประกอบหลักในแกงเหลืองแบบดั้งเดิมของเรา มีชื่อเสียงมากในหมู่นักท่องเที่ยวและเป็นของฝากจากบ่อแสน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5) ต้นเหมาหรือลูกเหมาเป็นไม้ผลคล้ายต้นตาลดั่ง (ภาพที่ 1) จะเติบโตในพื้นที่ที่เป็นเขาหินปูน ไม่สามารถเพาะพันธุ์ได้ในปัจจุบัน ขึ้นเองและตายเองตามธรรมชาติ อายุราวประมาณ 30 – 40 ปี ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับต้นเหมา (ต้นชก) ดังนี้

ต้นชกมีคุณลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากพืชตระกูลปาล์มอื่น ๆ คือ เป็นการออกลูกเพียงครั้งเดียวในช่วงอายุของต้นออกลูกก่อนออกดอก ลูกชกใช้เวลาประมาณ 25 ปี ผลจึงสามารถเก็บเกี่ยวได้ จากนั้นต้นจะไม่สามารถผลิตผล

ออกมาอีก และยืนต้นรอวันตาย ผลของต้นที่ตกลงมาเนื่องจากไม่ได้เก็บเกี่ยวในฤดูนั้น จะงอกขึ้นมาใหม่โดยธรรมชาติ

ภาพที่ 1 ลูกเหณาพื้นเมืองบ่อแสน
ที่มา ผู้วิจัย

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักยังกล่าวถึงทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตำบลบ่อแสน ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยส่วนใหญ่ระบุว่า พื้นที่มีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7 กล่าวเพิ่มเติมว่า “นอกจากลูกเหณาแล้ว ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลายแห่ง เช่น ถ้ำ น้ำตก และสวนยางที่โดดเด่นที่นี่ น้ำตกเต่าทองก็มีจุดเด่นตรงที่เป็นน้ำตกที่มีเอกลักษณ์ที่น้ำพุ่งออกมาจากถ้ำ เป็นธารน้ำไหลลงคลองบ่อแสน” ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3 “นักท่องเที่ยวนิยมชมธรรมชาติ โดยเฉพาะสวนยางพาราที่หาไม่ได้ในบ้านเกิด” ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 ได้บรรยายทรัพยากรธรรมชาติประเภทถ้ำเพิ่มเติม “เขาโต๊ะดำ เป็นถ้ำขนาดเล็กอยู่กลางพื้นที่ชุมชน ลักษณะด้านในเป็นห้องโถงขนาดใหญ่ สามารถเดินเข้าไปได้อย่างสะดวก ภายในมีหินงอกหินย้อยที่สวยงามอยู่ประปรายทั้งภายในถ้ำ” ทั้งนี้ ถ้ำเขาโต๊ะดำเป็นถ้ำขนาดเล็กที่อยู่ใจกลางบ้านคลองบ่อแสน ซึ่งเดิมมีตำนานเล่าว่าเป็นที่อาศัยของโต๊ะดำ ซึ่งโต๊ะในที่นี้เป็นการเรียกของชาวมุสลิม หมายถึงผู้อาวุโส หรือ ผู้นำชุมชน ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อย ประติมากรรมธรรมชาติที่มีรูปร่างเป็นม่านขนาดใหญ่ เสมือนประตูเข้าภายในถ้ำ อีกทั้งมีแอ่งน้ำกลางถ้ำที่ในฤดูฝนจะมีน้ำขัง เมื่อกระทบกับแสงไฟฉายจะระยิบระยับสวยงาม นอกจากนี้ ยังสามารถพบค้างคาว จิ้งหรีดตาบอด และงูนาบผีภายในถ้ำได้ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม โดยมีมัคคุเทศก์ในชุมชนนำไปเยี่ยมชม และใช้เวลาเพียง 20 - 30 นาทีเท่านั้น ซึ่งถือว่าเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ถ้ำเขาโตะดำ
ที่มา ผู้วิจัย

อีกทั้งตำบลบ่อแสนสามารถจัดกิจกรรมเดินป่าบริเวณเขาเต่า ดังที่ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 กล่าวว่า

กิจกรรมเดินป่าเขาเต่า เขาเต่าอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวนของกรมป่าไม้...ทางกรมป่าไม้อนุญาตให้ชุมชนใช้พื้นที่ป่าได้ตามที่กฎหมายกำหนด สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้โดยไม่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตั้งกลุ่มพรานป่าเขาเต่า เพื่อเป็นผู้นำเที่ยวป่า

นอกจากนี้บ่อแสนยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าชายเลนและคลองที่เชื่อมต่อไปยังฝั่งอันดามัน สามารถพายเรือคายัคได้ในบริเวณนี้อีกด้วย

เช่นเดียวกับทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ การทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็งของคนในท้องถิ่นได้รับการกล่าวถึงอย่างมากในการประชุมกลุ่มย่อย เช่น ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 ระบุว่า “เรามีวิสาหกิจชุมชนอย่างน้อย 2 แห่งที่นี่ แห่งหนึ่งคือ ผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว อีกแห่งทำผลิตภัณฑ์เครื่องแกง” ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 กล่าวเสริมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องแกงที่แสดงให้เห็นศักยภาพของชุมชนทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรบุคคลที่จะเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ ดังนี้

เครื่องแกงบ่อแสน ผลิตโดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านควน ในหมู่ที่ 4 บ้านควน เอกลักษณ์ ของเครื่องแกงบ้านควน เป็นเครื่องแกงทำมือที่ผ่านประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่มีฝีมือไม่ลายมือ อีกทั้ง วัดฤดีนั้นเป็นวัดฤดีที่ชุมชนมีการปลูกขึ้นมาเองทุกขั้นตอน และเป็นวัดฤดีที่อยู่ตามครัวเรือน จึงปลอดสารพิษ 100% ส่วนรสชาติมีความจัดจ้านที่เหมาะสมสำหรับการทำแกงและอาหารได้ นอกจากนี้ ยังมีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ “เครื่องแกงอัดก้อนสำเร็จรูป” ซึ่งเป็นหนึ่งเดียวในประเทศไทย โดยสามารถนำไปใส่ในน้ำร้อนและทำอาหารได้ทันที สามารถเก็บรักษาได้เป็นเวลานาน

นอกจากนี้ ที่ประชุมยังระบุให้เห็นถึงความพร้อมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านมาพบปะกันเป็นประจำทุกเดือนและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้ในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ ที่ประชุมยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตผลิตภัณฑ์จากลูกชกและต้นชก โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นกระบวนการการผลิตผลิตภัณฑ์ และชิมซบทางวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม ปัจจุบันนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอย่างมากในการมาเยี่ยมชมและซื้อผลิตภัณฑ์ของชุมชน

จุดแข็งอีกประการของชุมชน คือ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม จากผลการประชุมกลุ่มย่อยพบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวโดยเฉพาะภาคธุรกิจได้ดำเนินธุรกิจตาม แนวคิดการท่องเที่ยววิถีใหม่ที่ได้กำหนดขึ้นภายหลังสถานการณ์โรคระบาด covid-19 เช่น การจำกัดระยะห่างบุคคล เป็นต้น พบว่า ชุมชนบ่อแสนได้ริเริ่มแนวคิดการจำกัดจำนวนคนและการบริหารพื้นที่แบบเว้นระยะห่าง เช่น ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 “เราต้องการให้นักท่องเที่ยวแจ้งล่วงหน้าสำหรับการเดินทางมาท่องเที่ยวที่เรา เราจะได้จัดสรรพื้นที่ตามแนวคิดของ ททท ได้ถูก และเพื่อความปลอดภัย ความพร้อมของทางเราด้วย” นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 10 ซึ่งประกอบธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยวให้ข้อมูลว่า “หลังโควิด-19 ทางร้านได้ปรับปรุงที่นั่งและโต๊ะใหม่ เราเน้นการจำกัดคนมาใช้บริการ และจัดโต๊ะให้ห่างกันตามหลักของกระทรวงสาธารณสุข”

ด้านจุดอ่อน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่กล่าวถึงการขาดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น “เรามีทรัพยากรที่โดดเด่น เราสามารถส่งเสริมชุมชนให้เป็นจุดหมายปลายทาง CBT อย่างไรก็ตาม เราไม่รู้ว่าจะต้องเริ่มอย่างไร และควรทำตามขั้นตอนใด” (Informant 4) อุปสรรคด้านภาษาเป็นหนึ่งในจุดอ่อนที่ที่ประชุมได้กล่าวถึง “คนท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่พูดภาษาจีนและภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม พวกเราส่วนใหญ่เข้าใจภาษามลายู” (Informant 8) เป็นที่สังเกตว่า คนในพื้นที่ตำบลบ่อแสนส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม และจำนวนหนึ่งได้รับการศึกษาในอินโดนีเซียและมาเลเซีย ดังนั้น คนในชุมชนจำนวนหนึ่งจึงสามารถพูดภาษามลายูและภาษาไทยได้ นอกจากนี้ ยังพบว่า ชุมชนขาดการจัดการด้านการตลาดและตราสินค้าในการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย ในกรณีนี้ ผู้ให้ข้อมูลบางคนรวมถึงผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8 ว่า “ผลิตภัณฑ์ของเรามีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีคุณภาพสูง แต่เราไม่มีบรรจุภัณฑ์ที่ดี และไม่มีช่องทางการตลาด ในช่วงโควิด-19 เราไม่สามารถขายสินค้าของเราได้เลย” อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 ได้ อธิบายโครงการล่าสุดที่ชุมชนทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น และออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับแกงเหลืองสำเร็จรูป นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า โครงการดังกล่าวยังช่วยให้พริกแกงก้อนสามารถส่งเสริมเป็นของฝากทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ่อแสนได้อีกด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ยังพบว่า ที่ประชุมกลุ่มย่อยได้กล่าวถึงโอกาสสำหรับการเป็นจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนสำหรับตำบลบ่อแสน อาทิ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 กล่าวว่า “ตอนนี้มีหน่วยงานจำนวนมาก เช่น หน่วยงานของ [เรา] เอง สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาชุมชน หอการค้า เป็นต้น มีโครงการมากมายที่ริเริ่มส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ หรือแม้แต่ราชภัฏที่อาจารย์...ได้พูดไป” อีกทั้งบ่อแสนเป็นชุมชนมุสลิม ดังนั้นตำบลบ่อแสนจะเป็นพื้นที่ที่สามารถให้บริการทางการท่องเที่ยวแก่ตลาดนักท่องเที่ยวมุสลิมเป็นหนึ่งในตลาดที่นักท่องเที่ยวมาเยือนพื้นที่อันตามันได้เป็นอย่างดี ดังที่ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6 กล่าวว่า “เราเป็นชุมชนมุสลิม บริเวณนี้จึงเป็นจุดหมายปลายทางที่เป็นมิตรต่อชาวมุสลิม เราจึงมีโอกาสมากมายในการโปรโมตผลิตภัณฑ์และบริการในพื้นที่”

นอกจากการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐแล้ว ยังพบว่า ชุมชนบ่อแสนเป็นพื้นที่ทางผ่านไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ ในพื้นที่อันตามัน เช่น จังหวัดภูเก็ตและจังหวัดกระบี่ ในทางภูมิศาสตร์ ชุมชนบ่อแสน จังหวัดพังงาเป็นเมืองกึ่งกลางระหว่างสองจังหวัดดังกล่าว ดังนั้น “เรามีโอกาสมากมายหากเราส่งเสริมพื้นที่ให้เป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง” นอกจากนี้ ชุมชนบ่อแสนยังได้รับความสนใจจากวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในพื้นที่อันตามัน ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 เปิดเผยว่า “ล่าสุดมีอาจารย์จากมหาวิทยาลัย.....มาช่วยเหลือเรื่องผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ในท้องถิ่น” ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8 เสริมว่า “เราได้รับการฝึกอบรมจากมหาวิทยาลัยอีกแห่งในหัวข้อการเป็นเจ้าของบ้านที่ดีเมื่อปีที่แล้วด้วย”

ถึงกระนั้น ที่ประชุมยังได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพ บ่อแสนจึงได้รับการจัดการบางส่วนโดยกลุ่มเอกชน ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4 ระบุว่า “มีบริษัทเอกชนจำนวนมากพยายามแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรของเรา” ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลายคนจึงเปิดเผยว่า พวกเขาและสมาชิกในทีมพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างกันเพื่อต่อต้านบุคคลภายนอกเหล่านั้น นอกจากนี้ บางโครงการที่รัฐบาลสนับสนุนก็ไม่เป็นไปตามที่ชาวบ้านต้องการ ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 10 ให้ข้อมูล “เราต้องการเรียนรู้วิธีการขายสินค้าออนไลน์และรู้เรื่องการตลาดมากขึ้น แต่เจ้าของโครงการบางคนมีหลักสูตรและกิจกรรมที่ตายตัวอยู่แล้วซึ่งไม่ใช่สิ่งที่เรา

ขาด” นอกจากนี้ “เราต้องการหลักสูตรที่ช่วยให้เราเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะการนำผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาด”

นอกจากนี้ยังพบว่าประเด็นด้านประชากรศาสตร์เป็นส่วนที่ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ่อแสน กล่าวคือ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ่อแสนยังมีจุดที่ควรพัฒนาด้านเทคโนโลยี ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 สะท้อนความคิดว่า “หมู่บ้านเรามีคนสูงอายุเยอะ ดังนั้น ข้อจำกัดในการทำธุรกิจอะไรก็แล้วแต่ หรือการโปรโมทสินค้าสำหรับการขายออนไลน์จะมีข้อจำกัด ผู้สูงอายุจะเรียนรู้ได้ค่อนข้างยาก” นอกจากนี้ ยังพบว่า การใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่มีคุณค่าจะเป็นไปในรูปแบบของความร่วมมือหรือการทำโครงการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 เสริมประเด็นนี้ ดังนี้

โครงการการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตได้ช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะบ้านคลองบ่อแสน ให้ได้รับการยอมรับและมีการถ่ายทอดนำเสนอในสื่อต่าง ๆ เช่น อนุวัตรจัดให้ทางช่อง 7 HD รายการชื่นใจไทยแลนด์ทางอัมรินทร์ทีวี รายการคาราวานสำราญใจทางช่อง 33 เป็นต้น รวมไปถึง Influencers และ Youtuber หลายคนเข้ามาทำคอนเทนต์ในพื้นที่จำนวนจนเกิดกระแสการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามชุมชนควรจะต้องเรียนรู้วิธีการสร้างคอนเทนต์ต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย ซึ่งอาจจะแก้ปัญหาด้วยการนำเด็ก ๆ ในพื้นที่เข้ามาเรียนรู้เพื่อเป็นกลไกหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ่อแสน สามารถจัดการตัวอย่างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ตัวอย่างเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ่อแสน
ที่มา ผู้วิจัย

เส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านคลองบ่อแสนได้ถูกพัฒนาขึ้นโดยการรวบรวมทรัพยากรที่มีศักยภาพของพื้นที่ที่ได้มีการกล่าวอ้างในระหว่างการเดินทางกลุ่มย่อย ซึ่งจุดเด่นของชุมชนตำบลบ่อแสน คือ ต้นเหมา ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ถ้ำและน้ำตก เป็นต้น รวมถึงมีวิสาหกิจชุมชนที่สามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เป็นอย่างดี เส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านคลองบ่อแสนในภาพที่ 3 เป็นเส้นทางที่ผสมผสานแนวความคิดการท่องเที่ยวหลายด้าน เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อครอบคลุมประเด็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หรือเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDG) ได้ จากเส้นทางท่องเที่ยวดังกล่าว

นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับลูกเหมาในพื้นที่จริง มีการสาธิตในการเก็บเกี่ยวผลลูกเหมา น้ำตาลเหมา กระบวนการการทำผลิตภัณฑ์ โดยนักท่องเที่ยวสามารถทดลองทำได้ด้วยตนเอง เรียนรู้การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ผ้ามัดย้อมและวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงผึ้ง ในส่วนของกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ นักท่องเที่ยวสามารถไปเยี่ยมชมและเล่นน้ำได้ที่น้ำตกเต่าทองอันเป็นจุดเด่นอีกจุดหนึ่ง นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมพายเรือคายัคชมธรรมชาติที่สวยงามและมีความธรรมชาติที่สูงของคลองบ่อแสน ซึ่งมีโอกาสพบสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ เช่น งูเห่า ลีลาม เสือปลา ตัวเงินตัวทอง เป็นต้น จากนั้นสามารถเข้ามาเดินสำรวจถ้ำขนาดเล็กที่อยู่ใจกลางหมู่บ้าน คือถ้ำเขาโตะดำ ซึ่งมีหินงอกหินย้อยที่สวยงามภายในถ้ำ โดยใช้เวลาเพียง 20 นาที ก็สามารถชมได้ทั่วภายในถ้ำ หากนักท่องเที่ยวมาในวันเสาร์และอาทิตย์ จะได้เดินเยี่ยมชมเขาคีรี และซื้อผลิตภัณฑ์ที่ "ตลาดนัดเหมา เขาโตะดำ" ซึ่งเป็นตลาดนัดวัฒนธรรมของชุมชน สามารถทานอาหารประจำถิ่น โดยเฉพาะแกงส้มลูกเหมา ที่มีที่บ้านคลองบ่อแสนเพียงที่เดียว รวมไปถึงผลิตภัณฑ์ต่างๆในตำบลบ่อแสน หากนักท่องเที่ยวที่สนใจกิจกรรมผจญภัยในกลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (niche market) ที่บ้านคลองบ่อแสนมีเส้นทางเดินป่าที่ท้าทาย นักท่องเที่ยวที่ "เขาเต่า" ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร สามารถขึ้นไปจุดชมวิวอ่าวพังงา ดูพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น และพักผ่อนบนยอดเขาได้ ทั้งนี้ จากเส้นทางท่องเที่ยวนี้ ชุมชนควรคำนึงถึงการประยุกต์ใช้รูปแบบการท่องเที่ยววิถีใหม่ในการจัดการการเว้นระยะห่างเพื่อความปลอดภัยทางสุขภาวะ การคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

อภิปรายผล

งานวิจัยครั้งนี้สนับสนุนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น เพ็ญศรี ฉิรินัง (2565) และ อรุณวรรณ มุขแก้วและคณะ (2557) ที่ได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทพื้นที่ต่าง ๆ และค้นพบว่าพื้นที่ที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ต้องมีลักษณะเด่นบางประการ โดยประการหนึ่ง คือ ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น ธรรมชาติที่สมบูรณ์ หรืออัตลักษณ์ที่เด่นชัดของชุมชน และควรต้องสามารถเข้าถึงได้สะดวกอีกด้วย สำหรับการวิจัยเรื่องนี้ พบว่า ตำบลบ่อแสนมีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ที่มีความโดดเด่น เป็นผลิตภัณฑ์พิเศษที่มีเฉพาะในชุมชนเท่านั้นซึ่งคือลูกเหมาที่มีการกล่าวถึงในระหว่างการเดินทางรวบรวมข้อมูลวิจัย นอกจากนี้ ตำบลบ่อแสนยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าชายเลนและคลองที่เชื่อมต่อไปยังฝั่งอันดามันซึ่งสามารถกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษรูปแบบที่เหมาะสมต่อประเภทของนักท่องเที่ยวและฤดูกาลท่องเที่ยวได้

นอกจากนี้ งานวิจัยครั้งนี้ได้ค้นพบศักยภาพด้านการบริการจัดการโดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ่อแสน ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับ ชนันทิธินิดา กิตติอนันต์ธาดาและคณะ (2563) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบริเวณพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำยม - น่าน จังหวัดนครสวรรค์ที่แนะนำให้มีการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมประจำตำบลเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ชุมชนมีความพร้อมด้านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลระบุกิจกรรมการพบปะประจำเดือนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้ในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้ จากการแนะนำของ ญฎฐพัชร มณีโรจน์ (2560) เกี่ยวกับประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งเป็นองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า บางพื้นที่ของตำบลบ่อแสนดำเนินการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยว รวมถึงมีการรวมกลุ่มกลุ่มแม่บ้านอาชีพต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ ซึ่งภายใต้วิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวดังกล่าว ชุมชนสามารถชุมชนจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้ (วสุธิดา พูนกลัดและคณะ, 2566) และมีการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวและชุมชน เช่น

มหาวิทยาลัยในพื้นที่อันดามันที่ให้การสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว รวมถึงสำนักงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงาที่ให้การสนับสนุนการจัดการตลาดนัดชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้ งานวิจัยครั้งนี้ยังได้ค้นพบศักยภาพของชุมชนบ่อแสนด้านวิถีชีวิตชุมชนอันเป็นอัตลักษณ์ ซึ่งในบริบทของพื้นที่ตำบลบ่อแสนมีวัฒนธรรม วิถีชีวิตมุสลิมที่เป็นเอกลักษณ์และมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และนักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนได้ ทำให้มีประชาชนหรือนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมในบริเวณใกล้เคียงเข้ามาเยี่ยมเยียนอยู่เป็นประจำ

นอกจากนี้ การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบโดย ชิดชนก อนันตมงคลกุลและนิติพงษ์ หนน้ำ (2565) พบว่าบทความวิจัยด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทยมีการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด และส่วนใหญ่พื้นที่ของการศึกษาวิจัยเป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวพิเศษภายใต้การสนับสนุนขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ยังมีจำนวนน้อยที่เป็นการศึกษาจากบริบทของชุมชนที่มีศักยภาพสำหรับการจัดการท่องเที่ยว ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการเพิ่มเติมองค์ความรู้การวิจัยให้วรรณกรรมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งพบว่า พื้นที่ชุมชนในประเทศไทยหลายพื้นที่ รวมถึงตำบลบ่อแสน จังหวัดพังงามีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถนำเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องต่อนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการพัฒนา soft power ท้องถิ่นเพื่อเป็นจุดขายและดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเข้ามายังประเทศไทยได้มากขึ้น ซึ่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถเป็น soft power ของชุมชนตำบลบ่อแสนมีหลากหลาย รวมถึงเครื่องแกงอัดก้อน การนำลูกเหมาารังสรรค์เป็นเมนูต่าง ๆ เช่น แกงส้มลูกเหมา ซึ่งได้มีการอ้างอิงถึงการประชุมกลุ่มย่อยว่าเป็นเมนูเฉพาะในชุมชน รวมทั้งการใช้ลูกเหมาประกอบอาหารคาวหวานชนิดอื่น ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ ในชุมชนยังกลุ่มวิสาหกิจผัสดึงเหมาที่มีลักษณะและรสชาติของน้ำผึ้งที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่สามารถต่อยอดเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อนักท่องเที่ยวได้

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ่อแสน จังหวัดพังงานั้น สามารถสรุปได้ว่า ชุมชนมีศักยภาพอย่างน้อย 3 ด้าน คือ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ นั่นคือ ลูกชก หรือ ลูกเหมา พร้อมทั้งผลิตภัณฑ์ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนที่สวยงามเป็นที่รู้จักในระดับจังหวัดและภูมิภาค นอกจากนี้ ยังพบ 2) ศักยภาพด้านวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ชุมชนบ่อแสนมีจุดเด่นในด้านวัฒนธรรมมุสลิม และมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และนักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนได้ เช่น กิจกรรมการเก็บลูกเหมา การทำผ้ามัดย้อม เป็นต้น ทำให้ชุมชนสามารถสร้างสรรคกิจกรรมท่องเที่ยวสอดคล้องต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม โดยมีความร่วมมือภายในชุมชนเมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้น อีกทั้ง 3) ชุมชนมีศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวรวมถึงความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก หน่วยงานภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อีกทั้งสื่อมวลชนให้ความสนใจการท่องเที่ยวชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากอยู่ในกระแสการท่องเที่ยวของประเทศไทยในปัจจุบันทั้งรายการทีวีและสื่อสังคมออนไลน์

อย่างไรก็ตาม ชุมชนต้องเร่งสร้างศักยภาพด้านบุคลากร เช่น ควรผลิตมัคคุเทศก์ท้องถิ่นตามมาตรฐานกรมการท่องเที่ยว เนื่องจากในปัจจุบันมีเพียงนักเล่าเรื่องชุมชน ซึ่งเป็นเยาวชน นักเรียนของโรงเรียนในพื้นที่ ยังไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ และชุมชนยังต้องมีการพัฒนาบุคลากรด้านทักษะภาษาต่างประเทศที่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษและภาษาจีนนอกจากนี้ สินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชนเป็นไปตามกลไกของตลาดเนื่องจากบางผลิตภัณฑ์ขึ้นอยู่กับฤดูกาล เช่น ผลิตภัณฑ์จากลูกเหมา เป็นต้น ซึ่งนอกฤดูกาลจะไม่สามารถหาซื้อได้และอาจจะมียาราคาสูงกว่าปกติ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2559). *เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย*.
 ค้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://opendata.data.go.th/dataset/item_db41976b-78b5-4c3d-b13d-223414de8c2b
- ชนันท์ธิดา กิตติอนันต์ธาดา พระครูนิวิฐศีลขันธุ์เชื้อศรี และพระราชาธเนศวโรทัยธมโม. (2563). ศักยภาพการจัดการ
 ท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำยม-น่าน อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิจัย
 วิชาการ*, 3(1), 97-110.
- ชิดชนก อนันตมงคล และนิติพงษ์ ทนน้ำ. (2565). การท่องเที่ยวโดยชุมชน: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ.
วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 18(2): 80-96
- ณัฐพัชร์ มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย
 นานาชาติ*, 13(2), 25-46.
- มาฆ ฤกษ์ชูช่วย และกานต์พิชชา ดุละลา. (2565). ศักยภาพและความพร้อมในการจัดตั้งสถาบันการเรียนรู้การท่องเที่ยว
 ชุมชนภาคใต้ฝั่งอันดามัน. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 4(1).
- เพ็ญศรี ฉรินง. (2565). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตลาดน้ำวัดลำพญาจังหวัด
 นครปฐม. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 7(1), 65-76.
- วสุธิดา พูนกลัด, บุญसान ทรายทิก และสุภลักษณ์ วงศ์ไพศาลลักษณ์. (2566). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.
วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ 3(2): 793-812.
- อรุณวรรณ มุขแก้ว. (2557). การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดย
 ชุมชน ตำบลพู่ใน อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*
 , 6(1), 123-133.